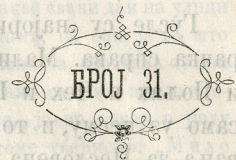

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ СВАГДА О ДАНУ СВАКЕ ПРЕДСТАВЕ НА ПО ТАБАКА. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашиле овај лист.

СВИРКА У ЈУЖНИХ СЛОВЕНА.

(ИЗ РАСПРАВЕ ФР. КУХАЧА).

Мислимо, да ће бити многим драго, ако се упознају са садржајем и смером расправе, прве у броју више њих, које ће нам изнети развитак, садашње вековање и знатност свирке у јужних Словена за друге народе.

Често се чује и признаје, да има у Словена, нарочито у јужних, толико драгоцених плодова духа и срца народног, да би требало много више радних умова него што их имамо, па да би све то покупили и оставили, да потоњи векови на том темељу дигну сјане дворове самоникле словенске просвете. Хвала дакле сваком раднику народном, који не допушта, да време однесе оно, што у нас јоште живи, и што је народ, усред ломљаве вечне борбе своје за опстанак, као целину неку сачувао на својим грудима.

Голему је и неумрлу заслугу стекао Вук Ст. Караџић, што је онако дивно знао свету и роду на углед изнети народне песме српске. Велика ће хвала бити и г. Фрањи Кухачу, ако буде тако исто знао и успео звук словенских гусала, свирку словенску, пронети широм рода и света. А ваља да ће му се наћи премац, који ће му рад оценити.

Од свих свирајака јужно-словенских гусле су народу нашем најмилије; оне су и најзнатије, јер оне прате јунака за живота његова по горама и долинама, где пролева крв своју за светињу, а оне му славно име предају потоњем нараштају. С тога је и изабрао писац, да о њима прозбори прву реч.

Описујући писац гусле по њиховим саставинама, њиховом целом облику и употреби, па набрајајући њихове врсти: гусле, гега, гуде, егеда, гингара, вијало, — даје нам у многој прилици згоде за то, по каквој ћемо карактеристичној при упознати значај гусала и гуслара.

Као што се човек тешко растаје од најмилијега свога блага, тако чува и јужни Словенин гусле као око у глави. Будући потлачен где више где мање, има врло мало материјалних добара, те тим милије чува идеалну баштину отаца својих. А нису му само гусле уза срце прирасле, него му је драг и свећеник њихов — гуслар. Уза то мисли писац, да су гуслари били некада заточници и вође демократскога покрета у народу, подстичући га певом на слободу. На то остадоше и дан данас, јер премда им је све више падао вањски сјај, углед и љубав народа оста им увек.

Прављење гусала беше некад кућна индустрија, а сада је понајвише занат. Често је видети и врло лепих гусала старинскога кроја. Од таквих се гусала не растаје гуслар ни за живу главу. Гусле новија доба нису од тако лепе и драгоцене грађе, као оне старе, што је између многих других доказ, да европска индустрија, продирући у наше земље, квари народни укус.

Гусле живе овде, где живи јоште епика народна, а мухамедански се Словени отуђише и у том од својих дедова, јер они немају гусала. Али су гусле тим милије другим Словенима, јер су им најдрагоценија баштина самосталне некад образованости словенске: гусле су им верни друг у свакој радости и свакој незгоди у животу. За то и знаде готово сваки јужни Словен гуслати. Њих се нису стидили ни главари народни, на челу им српски кнез Милош и владика црногорски Петар Петровић Његуш, — та како и би, кад оне чувају традицију славних дедова. Гусле има свака кућа оних крајева, где се још бистар и једар сачувао дух српски: у Црној Гори, Србији, Херцеговини, Босни, Банату, Бачкој, Срему, Бугарској, а и у другим јужнословенским крајевима има их где више, где мање.

Гусле су најоригиналнија свесловенска свирачка справа. Малим преинакама има их и Рус и Пољак и Чех и Бугарин. Оне се употребљују само уз песму, и то озбиљну, мушку. Начин певања за Несловена је необичан, или да лепо европски речемо — варварски, јер у нас гуди гуслар сад онако, како се песма разлегала, док је Словен био још свој у својој кући, а то је било нешто другачијим начином, него ли по другој Европи, као што то показује писац у два разложена примера. Па будући да је словенски народ најмузикалнији на свету, није се чудити, ако има толико вештака народне свирке, да ретко када зову кога вештаком: — „Само просјак може си благо пребројити.“ Ти вештаци поницали су некада из народних школа свирачких и песничких, као они из чешких друштава „литералци“ у почетку 15. века, или немачки „Meistersänger-и“; али су изгинули пред оружаном навалом Турака и умним насиљем западне Европе. Последња таква школа беше још при свршетку прошлога века у Срему, тако звана „слепачка академија“ у Иригу. Ученици тих школа путоваху некада и ван међа јужнословенских, као што то између других споменика каже песма пољскога песника Мјаковскога од године 1622. и дело „Swjatowa roskosz“ и мађарски летописац Тиноди. И сада познаје писац сам главом много вештака гуслара, од којих некоје и набраја. Ако помислиш, да сваки слепац има свој посебни начин мелодија, то у пркос томе, што су гусле само једно, или двоструне, и гласови њихови малена размака, ипак је голем број мелодија. За пример укајдио је писац две песме: „Краљевић Марко и Анђелија“ и „Слепачку песму“.

Да су гусле прастара својина словенска, кажу нам силне пословице, приповетке и песме народне. Писац их набраја много у свима наречијама словенским.

(Наставиће се.)

Ж И Ш Т Ш Њ Ш.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Виљем Тел. Драма у 5 чинова. написао Ф. Шилер, с немачког. Приказан 21. маја о. г.)

Многа господа, а богме и многе госпође, тог су дана

На послетку описује писац живот сама гуслара цртама, које дају јасну слику о њему. Гуслара има или таквих, који гуслају само из уметничкога заноса и неодољиве жеље, да си душу, која је пуна успомена славних отаца, те која је и сама осетила јуначки жар, прелију у меке звуке гусле славилице. Народ се око таква гуслара скупља тим милије, што је овај угледан човек, пак се с тога и не усуђују даривати га новцем, него га само почасте даровима, међу којима је најлепши дар оружје за јунака. А друга врста гуслара су просјаци, слепци названи. Сваки има своја кола, вођу и дете, које нази на њега и на мршаво кљусе, када гуслар са вођом пође у село на збор. Ту се скупи више гуслара са свих страна, те певају „Слепачке песме“, које се зову и „Клањалице“. Кад се сумрак ухвати, иду у крчму, где певају обично „враголасте песме“, често дивна хумора. Тако путују слепци од збора до збора далеко преко међа свога завичаја, заслужујући си лети много дарова. Зими се вежбају код куће новим песмама и мелодијама, или пак уче млађе гусларе уз погодбу, да ће им ови за то дати неки део испрошене милостије толико година, колико је наука трајала. Свака нова згода и свако ново јунаштво, догодило се то на врлетима црногорским или херцеговачким, или на народним митосом прекривеним пољанама старе Србије, или у долинама Моравским, или у Срему, или у равном Банату, потрзава као муња струне гусала где год живе јужни Словени. За мало времена пева се на Велебиту оно, што се догодило на Балкану или у Црној Гори. Овога душевнога континуитета посреднице су гусле. Река и горе и кордони свакојаки не могу запречити, да се не осећа, да је један те један онај народ, који има једну песму и једну свирку. Ко ће дакле моћи голему знатност одрећи испитивању гусала, које чувају успомену јунака „чисту уз глас струне благе?“

имале најлепшу прилику, да им се испуни жеља, коју зацело у себи гаје, јер су могли у најбољем колориту видети оригинале оних особа, чије слике гледе скоро сваки дан, држећи их с неким цијететом у руци, обично

у левој. Ја мислим ту, да бимогли видети преног горњака, сирјеч Хермана Геслера, зеленог горњака, сирјеч Улрика Руденца, зеленог долњака, сирјеч Валтера Фиршта, а особито маковог горњака баш главом Виљема Тела (обично „шанту“ у фарблу).

Многи „фарбл“, „преферанц“, а особито „фрише фире“ имао би већи значај, јер би се могла она књига од 32 листа, коју обично картама зовемо, бар знајствено прочитати, а и сама представа би имала за ту господу и госпође више интереса, — бого моја, та видети какав красан предео, више вреди, него читати о њему и најлепше описивање. Па ипак је било позориште доста празно.

Што се тиче представе то морамо рећи, да није баш испала г. г. глумицама и г. г. глумицама са свим за руком. Многи нису били чврсти у својим улогама, а г. Бунџ, помен — омен, био је тако слободан да „импровизира“, и на очиглед мртвом Геслеру и живом Телу, да овог последњег у вечност пресели. Споменућемо само игру г. Руџића, г. Рајковића и мале М. Максимовићеве. Ово троје су били особити и у игри и у појави **М.**

П О З О Р И Ш Т Е.

(Народно позориште у Београду). У среду 11. о. м. представљана су у нашем позоришту два комада, „Шарлатанизам“ од Скриба, и „Мило за драго“ од Рогера, за српску позорницу прерађено од Косте Трифковића.

Две шаљиве игре, ни превише дуге ни сасма кратке, но таман као што треба за једно летње вече; два добра комада, оба представљана са пажњом, с вољом и с љубављу, — да, то вам беше пријатно, веома пријатно вече.

Сиже Скрибове шаљиве игре познат је нашој публици, те с тога нам није нужно овде га приказати, но ћемо се само обазрети на игру глумца и глумица у „Шарлатанизму.“ Цветић, као списатељ Делмар, беше потпуно на свом месту, беше прави центмен. Само бисмо му приметили, да му ток говора беше брз, а као таки у једној сцени и доста неприродан. Рајковић, новинар Рондон, беше као обично добар, само му орган није за такве улоге. Но највећма нас је Суботић изненадио као Жермон, јер таког га до данас још не видесмо. Своју је улогу скроз схватио, игра му беше округла, прелази одмерени, природни, — једном речју, Суботић нас је потпуно задовољио. Улога М. Гргуурове доста је кратка, а није богме ни благодарна, но ипак г-ђа Мелкурева беше представљана онако, као што треба. Многред буди речено, да је то вече први пут изашла пред публику В. Поповићева у мало већој улози, и можемо слободно већ сад рећи, да ће имати будућности на нашој позорници. Лен екстеријер, пријатан глас, то је већ ту, но сад само школе и опет школе, па ће моћи за кратко време доћи до бољих и мало дужих улога.

„Мило за драго“, први се пут то вече представљало на овдашњој позорници. Ту шаљиву игру прерадио је с немачког пок. Коста Трифковић, онај даровити писац, за ким и данас жале сви искрени пријатељи оба позоришта. „Своје перо посветио је драмској књижевности, а његова дела показују нам често дубоку студију карактера, добро познавање света, лак полет и природан хумор. Он нам је у сво-

јим делима износио пред очи људе, какве сваки дан на улици виђамо, са њиховим врлинама и манама, па баш за то, што је своја дела преоо већим делом из живота, изазвала су она у публици увек велико допадање.“ Тако смо ми пре две године дана, одмах после смрти његове, јавно рекли о раду Трифковићевом, а онамад се и опет о томе уверисмо. „Мило за драго“ није ориџинална шаљива игра, но је по Рогеру прерађена за српску позорницу, али тако вешто, да би је човек за оригиналну држао, да нема пред собом позоришне цедуље, или да је није на каквој страниј позорници видео.

Цео је комад само кратка епизода из живота једне младе, лепе и богате удовице. Госпођа је Чолићка велика кокета, а уз то има и својих каприца. Један јој се млад човек удара, но она се само титра с њиме, и кад је то осетио, а он јој напише писмо и пошаље јој неко цвеће, чија боја карактерише њену љубав. Примивши то, тако се наљути, да баца цвеће у лонцима кроз прозор, и нехотице удари једног младог и лепог човека, који је том улицом пролазио. Овај не буде лењ, но се поспе горе у стан, где застане саму собарицу, и у оштром тону иште новчане накнаде од онога, ко му је његов нов цилиндар са свим угњечио. Међу тим се појави удовица Чолићка, која му одмах понуди новчану накнаду, но он, очаран њеном лепотом, не хтеде је примити. Први утисци беху такови, да се он у њу заљуби, а та околност, што се тај дан морао прстеновати са девојком, коју је већ био испросио, присиљавала га је, да удовици одмах своју љубав изјави; но по што је сав свој говорнички дар употребио, и кад се већ надао да је успео, зазвони госпођа Чолићка, и заповеди собарици, да донесе господину чашу хладне воде. Услед тога он отиђе, но остави своју посетну карту. Удовица је прочита и на њену велику жалост сад је тек дознала, да је то онај ваљан и чувен адвокат из једне друге вароши, који је и ну у једној парници с успехом заступао. Удовица се поче кајати, а адвокат јој не хтеде остати дужан, него се врати у стан, а удовица се поче извињавати и — његовој се љубави одазивати. У моменту, кад је мислила, да јој је опростио и да је љуби, зазвони адвокат Лазић и заиште за госпођу чашу хладне воде. — Жао за срамоту, тим се свршује „Мило за драго.“

То је садржај комада, који је лак, округло и веома занимљив. Но колико бисмо имали у нашој позорници таквих шаљивих и веселих игара, да је још у животу српски Бенедикс! . . .

М. Ђорђевићка, као удовица Чолићка, схватила је врло добро своју улогу, а тако ју је исто и извела. Њен пријатан глас, њена природна мимика, и савршена игра очарала је то вече целу публику. Д. Лугумерски, адвокат Лазић, одиграо је своју улогу, да се кратко изразимо, са свим вештачки. Буде ли и даље тако напредовао, то ће он бити велика аквизиција за наше позориште. Једина је собарица требала боља бити, а на име у оној сцени, кад донесе и кад непрестано нука чашом хладне воде, јер ту се иште више живости.

И оркестар заслужује да га се сетимо. Он нам је после првог комада ваљано одсвирао две лепе нијесе. **Ћ—Ћ.**

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

31. ПРЕСТАВА.

У П. ПРЕПЛАТИ 7.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 25. МАЈА 1877.

РОМЕО И ЈУЛИЈА.

Трагедија у 5 чинова, написао В. Шекспир, с енглеског превео др. Лаза Костић, за српску позорницу удесио А. Халић.

О С О Б Е:

Ескало, кнез од Вероне	Јуришић.
Гроф Парис, кнежев рођак	Рајковић.
Монтекић, главе двеју породица,	* Зорић.
Капулет, које живе у завади	* Ружић.
Ромео, монтекићев син	Добриновић.
Меркуцио, кнежев рођак и ромеов пријатељ	Бошковић.
Бенволио, монтекићев братић и ромеов пријатељ	Марковић.
Тибалто, братић грофице Капулетовице	С. Рајковић.
Отац Лаврентије, калуђер из реда светога Фране	Бунић.
Отац Јован, калуђер из реда светога Фране	Рашић.
Валгазар, ромеов слуга	Бунић.
Сима, капулетов слуга	Д. Ружићка.
Грофица Капулетовица	М. Рајковићка.
Јулија, капулетова кћи	Ј. Поповићева.
Дојкиња јулијина	

Грађани из Вероне. Људи, жене, родбина монтекићева и капулетова. Образине, стража, пратња.

Збива се већином у Верони, а почетак петогачина у Мантови.

У суботу 28. маја: „ЧАША ВОДЕ“. Историјска шаљива игра у 5 чинова, од Е. Скриба.

— Г. С. МАКСИМОВИЋКА, некадашњи члан наше позоришне дружине, као гост први пут.

Г. М. РАЈКОВИЋКА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у Загребу, као гости.

Умољавају се наши поштовани претплатници, да би изволели исплатити своју претплату у књижари браће М. Поповића.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.